

ПРИМЉЕНО:	20. 10. 2017.
Орг.јед.	БРОЈ
01	4183
Пријем	Вредности

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Одлуком Стручног већа за друштвено-хуманистичке науке број IV-02-938/14 од 11.10.2017. године, а на основу одлуке Наставно-научног већа Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу број 01-3640 од 27.09.2017. године, одређени смо у Комисију за оцену подобности теме за докторску дисертацију под називом *Сећање и идентитет у драмама Атола Фугарда*, кандидаткиње ЛЕНЕ ТИЦЕ. На основу увида у образложение теме и осталу документацију коју је кандидаткиња приложила, захваљујући се на указаном поверењу, подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Кратка биографија кандидата

Лена (Љубинко) Тица рођена је 31.10.1985. године у Чачку. Основну школу „Филип Филиповић“ завршила је 2000. а Гимназију у Чачку 2004. године, обе као носилац Вукових диплома. Наставила је школовање на Филолошком факултету у Београду, на катедри за Енглески језик и књижевност. Дипломирала је у априлу 2009. године са просечном оценом 8,78. На истом факултету уписала је и мастер студије које је завршила са просечном оценом 9,68 у септембру 2011. године одбраном мастер рада под називом *Female characters in Othello*, под менторством др Милице Спремић. Школске 2012/2013. године уписала је докторске академске студије из филологије (смер – Наука о књижевности) на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. До октобра 2014. године положила је све испите. Од октобра 2009. године запослена је на Факултету техничких наука у Чачку као сарадник на катедри за педагошко-техничке науке. У фебруару 2014. године постала је асистент за ужу научну област Филолошке науке – Енглески језик на истом факултету, где и данас ради у истом звању. Од 2013. године учествовала је на бројним националним и међународним научним конференцијама, и објавила радове у зборницима са тих конференција и у неколико часописа. У току рада на Факултету техничких наука превела је велики број стручних радова из различитих области науке и технике, а који су публиковани у међународним часописима који се налазе на СЦИ листи. Била је и званични преводилац и језички редактор на међународним конференцијама Техника и информатика у образовању (ТИО) одржаним на Факултету техничких наука у Чачку 2010, 2012, 2014. и 2016. године.

2. Наслов, предмет и хипотезе докторске дисертације

Комисија је сагласна са предложеним насловом докторске дисертације: *Сећање и идентитет у драмама Атола Фугарда*.

Предложена дисертација има за циљ да на корпусу од петнаест драма јужноафричког драмског писца Атола Фугарда анализира начине на који његови ликови перципирају своје идентитетете, који су условљени идеолошким омеђеним и нестабилним дискурзивним категоријама, те се као такви експлицитно повезују са сећањем на трауматичну прошлост чијој (ре)конструкцији по правилу приступају. У свом образложењу, кандидаткиња предлаже употребу психоаналитичког, постмодерног и постколонијалног теоријског оквира који би омогућио да се сећање ликова посматра

(и на индивидуалном и на колективном нивоу) као феномен који онемогућава модернистичку концепцију одредљивог и самодовољног идентитета. Поред тога што су драмски ликови Атола Фугарда субјекти крајње обележени трауматичном прошлешћу, они никад нису самодовољни, односно, увек се показују као резултант свог огледања у другости, чemu изузетно погодује дијалошка структура коју Фугард у својим драмама користи.

Из Фугардовог опуса кандидаткиња је издвојила петнаест драма које се сматрају релевантним за предмет њеног истраживања. Према планираном реду анализе, у питању су драме *Сизве Банзи је мртав* (1972), *Острво* (1972), *Изјаве након хапшења по неморалном чину* (1972), *Лекције од алоја* (1978), *Луна парк* (1993), *Машиновођа* (2010), *Бузман и Лена* (1969), *Крвна веза* (1961), *Здраво и довиђења* (1965), *Господар* (Харолд ... и дечаци (1982), *Капетанов Тигар* (1997), *Песма долине* (1996), *Излаз и Уласци* (2004), *Туге и Радости* (2001) и *Сенка колибрија* (2014).

Кандидаткиња предлаже преиспитивање следећих хипотеза у својој дисертацији:

- У потрази за успостављањем смисленог идентитета, Фугардови протагонисти се већином окрећу својој прошлости, али се на том путу сусрећу са порозним сећањима којима управљају крајње субјективне и идеолошки условљене перцепције, као и разноврсни одбрамбени механизми. Трауматична прошлост ликова се, чак и онда када није експлицитно наглашена, повезује са садашњим тренутком деловања свести и компликује односе између ликова којима сведочимо на сцени. У том смислу, теза ће настојати да докаже како субјективно доживљена темпорална компонента представља основу према којој се конституишу идентитети Фугардovих драмских субјеката.

- С обзиром на то да се у драмама открива парадигматска условљеност идентитета ликова са идентитетом простора (Јужноафричке републике), индивидуализам се не може прецизно раздвојити од колективизма. Пошто лична сећања увек садрже одјеке општих националних успомена (у овом случају: апартхејда), у тези ће се сећања појединача тумачити као приказ историје из појединачног угла гледања, где су лични доживљаји у нераскидивој мотивацијској вези са друштвеним обртима и околностима времена.

- Дијалошка структура драме уклопљена у бекетовски минимализам која је увек присутна код Фугарда нарочито је погодна за приказ ликова чији се идентитет успоставља као резултат огледања у другости. Крећући се путевима које су утабале теорије савремене мисли, почев од психоанализе, Бахтиновог дијалогизма, до деконструкције и постколонијализма, кандидаткиња очекује да докаже да субјект (Ja) Фугардovих ликова никада не успева самостално да дефинише сопствени идентитет, а да се не позове на оно што је „друго“. Међутим, тиме што у сопствену структуру укључује оно што је „друго“, субјект се неизбежно суочава са губитком унутрашњег јединства. На тај начин, у складу са Деридином терминологијом, „другост“, као неодвојиви део идентитета Фугардovих ликова, истовремено омогућава и онеомогућава њихово постојање.

- Док протагонисти у ранијим драмама у себи садрже одјеке Фугардovих сопствених траума, позне драме су мањом позициониране из тачке његових личних сећања и тако отварају простор за концепцију његовог идентитета као сопствени лик или кроз лик других писаца или уметника. У овој тези кандидаткиња ће показати да се Фугардова несавладива траума из прошлости у драмама уочава кроз три мотива. Као прво, то је обележеност неизрецивом, а

очигледном, кривицом белаца у апартхејду, а као друго, условљеност идентитета појмом породичног дома и заједнице. Као трећи, и можда најзначајнији мотив, појављује се својеврсна игра присуства/одсуства неспособног оца, која у драмама фигурира на два нивоа: буквално – као прави отац, и пренесено – као патријархална и колонизаторска хегемонија на измаку.

- Дом се у Фугардовим драмама показује не као основна, али као једна од кључних категорија конституисања идентитета. Кандидаткиња ће проучити зашто се његови ликови константно суочавају са дилемом припадања, односно неприпадања, одређеној породици, заједници или одређеном месту. Тако се у појединим драмама, кроз архетип заблуделог сина/ћерке, појављује мотив повратка протагонисте у дом из прошлости, и поновно оживљавање успомена из детињства онога тренутка када се сви други покушаји осмишљавања сопства покажу неадекватним. Мотив дома се у две драме (*Лекција од алоја* и *Туге и радости*) додатно истиче увођењем проблема егзила/егзиланата чију свест управо карактерише поменута амбиваленција: осећај неприпадања, али жеља за припадањем.

- У драмама се трауматична прошлост показује као несавладива, а апорије при самоидентификацији непремостиве услед живљеног апсурда са којим су ликови суочени. Међутим, Фугард своје драме увек затвара у неизвесности између оптимизма и пессимизма или наде и безнадежности, као да пристаје на модернистичку илузију о успешности превазилажења хаоса и баријера са којима се сусреће савремено сопство. Иако се наметање усиљеног оптимистичног завршетка уклапа у Фугардову самодефиницију „храброг пессимисте“, кандидаткиња ће настојати да докаже да у светлу самих драма оно делује крајње парадоксално.

3. Подобност кандидата

Кандидаткиња Лена Тица студент је треће године докторских студија из филологије на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (модул: наука о њижевности). У оквиру ових студија до сада је положила све програмом предвиђене испите, учествовала на већем броју научних скупова, објавила више радова у научним часописима и показала интересовање и смисао за научно-истраживачки рад, чиме је потврдила своју подобност за израду докторске дисертације.

Списак библиографских јединица радова које је кандидаткиња објавила:

1. **Лена Тица**, Приступи женским ликовима у *Отелу* од елизабетанског доба до данас, *Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са V Научног скупа младих филолога Србије, Књига II*, ур. Маја Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2014, 449-459. (УДК 821.111-21.09 Shakespeare W. / ISBN 978-86-85991-61-5) M45
2. **Лиђија Палуровић, Лена Тица**, Ана Радовић Фират, *Teaching Technical English: Difficulties and Solutions Revisited*, Зборник радова научно-стручног скупа са међународним учешћем *Техника и информатика у образовању – TIO 2014*, Факултет техничких наука у Чачку, Чачак, 2014, 206-210. (УДК 371.3316.77:811.111 / ISBN 978-86-7776-164-6) M63
3. **Ана Радовић Фират, Лена Тица, Лиђија Палуровић**, Application of Berlitz Method in *Teaching Technical English*, Зборник радова научно-стручног скупа са међународним учешћем *Техника и информатика у образовању – TIO 2014*,

Факултет техничких наука у Чачку, Чачак, 2014, 211-215. (УДК 371.3:[004.9:811.111] / ISBN 978-86-7776-164-6) **M63**

4. **Лена Тица**, Постмодерни флерти са историјом и идеологијом у *Историји света у 10 1/2 поглавља* Цулијана Барнса, *Филологије vs идеологије*, ур. Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2014, 133-146. (УДК 821.111-31.09 Barnes J. / ISBN 978-86-85991-67-7) **M45**
5. Милевица Бојовић, Лидија Палуровић, **Лена Тица**, *Communication skills in engineering professions: communicative language ability in foreign languages*, *International Journal of Engineering Education*, 2015, vol.31 br.1, 377-383. (ISSN 0949-149X) **M23**
6. **Лена Тица**, Истражни дискурс, истина и фикција у *Флоберовом папагају* Цулијана Барнса, *Језик, књижевност, дискурс: зборник радова: књижевна истраживања*, ур. Весна Лопичић и Биљана Мишић Илић, Филозофски факултет, Ниш, 2015, 339-350. (УДК 821.111.09-31 Barns Dž. / ISBN 978-86-7379-368-9) **M14**
7. **Лена Тица**, Крај приче као почетак путовања у прошлост: романи *Ово личи на крај* Цулијана Барнса и Уникат Милорада Павића и књижевна теорија *Предосећај краја* Френка Кермода, *Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са VI Научног скупа младих филолога Србије, Књига II*, ур. Маја Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2015, 135-144. (УДК 821.111-31.09 Barnes J. 821.163.41-31.09 Pavić M. / ISBN 978-86-85991-73-8) **M45**
8. **Лена Тица**, Хуманизам, цивилизација и колонизација у драмама *Краљевски Лов на Сунце* Питера Шафера и *Дивљаци* Кристофора Хамптона, *Липар: Часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, бр.59, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2016, 75-98. (УДК 821.111.-2.09 Шафер П. 821.134.3-2.09 Хамптон К. / ISSN 1450-8338) **M52**
9. **Лена Тица**, Лидија Палуровић, Ана Радовић Фират, *Teaching ESP and Business English: main points*, Зборник радова научно-стручног скупа са међународним учешћем: *Информационе технологије, образовање и предузетништво 2017 – ИТОП17*, ур. Алемпије Вељовић, Факултет техничких наука у Чачку, Чачак, 2017, 483-490. (УДК 004:811.11 / ISBN 978-86-7776-211-7) **M63**
10. **Лена Тица**, Идеолошко митотворство у драми Нила Лабјута *Ифигенија у Орему, Наслеђе: часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, 36, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, 197-211. (УДК 821.111(73)-2.09 LaBute N. / ISSN 1820-1768) **M51**

Учешћа на конференцијама:

1. Лена Тица, Приступи женским ликовима у *Отелу* од елизабетанског доба до данас, усмено излагање на V Научном скупу младих филолога Србије *Савремена проучавања језика и књижевности*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 30.03.2013. у Крагујевцу
2. Лена Тица, Крај приче као почетак путовања у прошлост: романи *Ово личи на крај* Цулијана Барнса и Уникат Милорада Павића и књижевна теорија *Предосећај краја* Френка Кермода, усмено излагање на VI Научном скупу младих филолога Србије *Савремена проучавања језика и књижевности*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 22.03.2014. у Крагујевцу

3. Лена Тица, Истражни дискурс, истина и фикција у Флоберовом папагају
Цулијана Барнса, усмено излагање на Научном скупу *Језик, књижевност, дискурс*, Филозофски факултет, Ниш, 25-26.04.2014. у Нишу
4. Лена Тица, На друму ка слободи и (ре)конструкција идентитета: *На Отвореном Друму Стива Тешића и Бусман и Лиена Атола Фугарда*, усмено излагање на Научном скупу *Наука и слобода*, Филозофски факултет Пале, Источно Сарајево, 16-18.05.2014. на Палама, Босна и Херцеговина
5. Лена Тица, Teaching ESP and Business English: main points, усмено излагање на Научно-стручном скупу *Информационе технологије, образовање и предузетништво – ИТОП 17*, Факултет техничких наука у Чачку, 8-9.04.2017. у Чачку

4. Преглед стања у подручју истраживања

С обзиром на то да се Атол Фугард сматра „најплоднијим јужноафричким драмским писцем“, а и због чињенице да је урасно подељеној Африци први увео мултирасно позориште као својеврстан вид отпора, његов живот и дело били су предмет великог броја студија и специјалних издања часописа, који почињу да се нижу од осамдесетих година двадесетог века, када Фугард стиче интернационална признања. Већина студија (Vandenbroucke 1985; Wertheim 2000; Walder 2003; Shelley 2009), као и докторске дисертације које су као примарни или део корпуса користиле стваралаштво Атола Фугарда (нпр. Colleran 1988; Dei 1993; Foley 1995; Makombe 2011; Prece 2008; Shamsuddeen 2017) бавиле су се приказом режима апартхејда у његовим драмама, због чега се као кључни, и заправо једини теоријски оквир наметала постколонијална критика. У истом смислу, индикативни су и радови који тумаче расистичке аспекте код Фугардових ликова у појединачним драмама (нпр. Dubrach 1984, Post 1990, Walder 1994, Foley 1997, Blumberg 1998, Dubrach 1999, Olaiya 2008).

Отклон од оваквих студија у предложеној тези биће направљен увођењем постмодернистичке визуре кроз коју ће ликови бити посматрани. И поред актуелности постмодерних и психоаналитичких студија које проучавају домен сећања, и подривају модернистичку концепцију идентитета, ови феномени (сећање и идентитет) и њихова међусобна зависност, иако видно присутни у драмама, још увек нису проучавани ни у једној докторској тези, па чак ни у појединачним радовима. Фугардове драме нису начелно посматране кроз постмодернистичке теоријске оквире, осим на врло ограниченом корпузу код Тијора (Тијого 2010), нити су при анализи његових јунака коришћени лакановски концепти издељеног сопства, као ни Деридина деконструкција, које кандидаткиња планира користити у тези.

Са друге стране, постоји одређен број студија које се баве питањем идентитета у јужноафричким драмама (нпр. Krueger 2008), као и радови који анализирају комплексан однос трауме, сећања и приповедања у јужноафричким романима (сакупљени у збирци есеја *Trauma, Memory, and Narrative in the Contemporary South African Novel* (2012)). Иако драме Атола Фугарда нису у фокусу ових анализа, оне садрже битне увиде у приповедне аспекте сећања и трауме чије се испитивање планира спровести у предложеној тези.

Од посебног је значаја нагласити иновативност предложене теме и њену релевантност на овим подручјима. Претрагом електронског репозиторијума дисертација Е-тезе београдског, крагујевачког и нишког Универзитета закључује се да о Атолу Фугарду и његовом драмском стваралаштву у Србији још увек није писано. Као разлог за то може се навести специфична просторна условљеност његових драма и претпоставка да расистичка матрица (уколико се мисли искључиво на специфичан

однос црнаца и белаца) није толико присутна на овом простору колико у Африци и Америци, где су Фугардове драме у 20. и 21. веку најизвођеније након Шекспирових. Међутим, Фугардови ликови, иако укорењени у специфично, а не у метафизичко, могу се посматрати и са других аспекта, што се и намерава учинити у овој тези, а тиме ће она уједно бити интересантнија и релевантнија и за читаоце са ових подручја.

5. Значај и циљ истраживања са становишта актуелности у одређеној научној области

Актуелност психоаналитичких, као и књижевнокритичких теорија идентитета које, поред студија сећања, кандидаткиња предлаже као основне *moduse operandi* у овој тези, са несмањеним интензитетом присутна је у анализи књижевних текстова, како у западним академским круговима тако и код нас, од седамдесетих година XX века, односно од тренутка када су, у постмодернизму, референцијалност језика и непобитна постојаност субјективитета изгубили чврсто тло под ногама. Са друге стране, књижевнокритичке студије које се баве феноменом сећања и његовом улогом у растакању модернистичке концепције сопства, постају актуелне нарочито са почетком XXI века.

Проучавање Фугардovих драма кроз појмове идентитета и времена и кроз начине на који се они (негативно) прожимају, неистражено је поље у до сад објављеним докторским тезама. Оригиналност предложене дисертације лежи у фокусу на постмодерном и психоаналитичком поимању идентитета ликова (и самог аутора) као конструкција који је условљен сећањем на проблематичну и трауматичну прошлост која се у савременом добу не да превазићи. Трагање за аутобиографским елементима кроз Фугардов драмски опус такође до сада није био предмет ниједне дисертације, нити је запажен у појединачним студијама или радовима. Такође, оригиналност тезе у тематском смислу огледа се у томе што ће ова теза укључити у корпус и драме релативно новијег датума, као што су *Машиновођа* (2010) и *Колибријева сенка* (2014), које до сада нису анализиране у оквиру докторских теза. Ове две драме значајне су и стога што су можда и једине у Фугардовом опусу у којима он не намеће усилjeni оптимистични завршетак, који се у претходним драмама форсира, иако евидентно испразно. Међутим, оно што је приметно у позоришној и књижевној критици није оваква поставка, већ донекле негативан став према безмalo свим Фугардовим драмама написаним након 1994. године. Ово вероватно проистиче из чињенице да те драме нису више експлицитно политички ангажоване, већ залазе у лично – у дубље, неистражене сфере психе у којима почивају похрањене трауме. У овој тези ће се, између остalog, испитати и (не)оправданост негативног става према Фугардовим позним драмама, померањем фокуса са политичког (које је до сада мањом било присутно у анализама) на психичко.

Што се тиче домаће англистичке сцене, последњих година повећава се интересовање за драмско стваралаштво у оквиру постмодернистичког залога (што се види и у броју одбрањених теза које су као предмет имале савремене америчке и енглеске драмске писце). Сматрамо да ће и ова теза допринети ширењу овог тренда, али се њен значај превасходно огледа у увођењу Атола Фугарда, као безмalo потпуно непознатог и до сада непревођеног аутора на нашим просторима, у српске академске кругове, а кроз теме и теоријске оквире које су изузетно заступљене у савременим књижевно-научним полемикама.

6. Веза са досадашњим истраживањима

У свом образложењу кандидаткиња наводи да је поимање идентитета у контексту западне филозофске традиције захтевало одговор на два основна питања: да ли је сопствко унапред дато или се ствара и да ли сопствко треба разматрати у индивидуалним или друштвеним категоријама? На основу одговора на ова питања може се, дијахроно, пратити кретање западњачке мисли од иницијалног картезијанског самосталног и самодовољног идентитета, преко модернистичке и структуралистичке концепције датости субјекта (језички условљеног и издаљеног, али чија се фрагментираност може превазићи), до постмодернистичког и постструктуралистичког становишта које постулира децентрализацију идентитета и крајње укидање смислености и самодовољности путем покушаја да се субјект релационистички и контекстуално дефинише. За филозофију и књижевну критику након такозваног „језичког заокрета“, објективно и језиком непосредовано искуство себе и света представља мит. Поменути заокрет трајно је проблематизовао картезијанско-кантовску сазнајну парадигму, па се структура према којој човек постаје оно што „по својој суштини“ јесте, указује као крајња апорија новије теорије у корист субјекта који се показује као конструкција условљена језичком и идеолошком потком савременог доба. Објашњавајући овакав преокрет, Калер (2010) напомиње да док је модернизам индивидуалност посматрао као нешто што је дато, као језгро које се изражава (или не изражава) речима и делима, постмодернизам доводи у питање не само модел изражавања (сам језик), већ и идеју да је субјект нешто што претходи језику. У том правцу креће се и основни постулат Сартровог егзистенцијализма да „егзистенција претходи есенцији“. Чист *ego cognito*, творац представа који свет подређује себи, коначно је детронизован и децентрализован.

О оваквој децентрализацији говори Мишел Фуко, по коме је субјект „децентрализован“ у односу на законе његове жеље, облик његовог језика, правила његових поступака или игре његовог мистичног или имагинарног дискурса. Другим речима, уколико су могућности мисли и деловања одређене низом система које субјект не контролише или не разуме, онда је он децентрализован – он није извор, односно центар на који се позивамо када желимо да објаснимо догађаје, већ нешто што је створено овим силама.

Анализа идентитета Фугардових ликова у предложенују тези полази од овакве теоријске поставке, где се они морају схватити као друштвено-идеолошке конструкције које зависе од контекста, а никако као биолошке категорије. У том светлу, од значаја за ову тезу биће концепције сопства (и другости) које су изнедриле психоаналитичка (првенствено Лаканова) теорија, Деридина деконструкција и постколонијална критика.

По Лакану, почетак имагинарно-фiktивног самопроналажења смештен је у „фазу огледала“, где се идентитет конституише помоћу одраза које пружа огледало, мајка и, уопште, „други“ у друштвеним односима. Идентификација са сликом у огледалу, која се перципира као целина, ступањем у патријархални симболички поредак се неповратно и нужно губи. Спајањем *ja*-генезе са постструктуралистичком семиотиком, Лакан негира стабилне и чврсте идентитетете, који, попут монадичне целовитости, остају недостижни. Идентитет је, дакле, по Лакану, промашај, пошто прихватање друштвених норми наилази на отпор и на концу је неуспешно.

Сличан неуспех при успостављању стабилног и јединственог идентитета наводи и Дерида. Према његовој деконструкцији, идентитет је могућ само по цену у њега уписане „другости“, али је, парадоксално, из истог разлога и немогућ. Процес утврђивања идентитета, по Дериди, никада није затворен с обзиром на то да је нешто оно што јесте само онолико колико се разликује од нечега другог. Мора се ипак

схватити да та разлика није нужно нешто спољашње (други човек), већ је утрађена у структуру самог идентитета.

Трагом сопства, другости и разлике креће се и постколонијална критика по којој колонијални дискурс конструише подвојене субјекте, при чему су узроци конструкције „другог“, односно колонизованог, друштвено економске природе. Лаканова фаза огледала овде је примењена на друштвени контекст, па је поглед „Другог“, колонизатора, тај који опредмећује колонизованог, тако што га дехуманизује, односно поставља у подређену позицију и тако му одређује идентитет – који је, опет, ништа до Фуфардове драмске ликове.

Контекстуализовање Фугардовых драма у оквир апартхејда или постапартхејда у Јужној Африци несумњиво за собом повлачи повезаност идентитета његових ликова са колонијалним дискурсом. Питање идентитета било је у основи самог пројекта апартхејда где екстремно прецизне дефиниције становника нису коришћене да их опишу, већ да их контролишу. Физичка идентификација под апартхејдом била је усмерена не да дефинише тело као јединствено, већ као део колектива и тако га лоцира унутар одређеног наратива. То је, дакако, био наратив о хијерархији. Управо се овакви наративи у постмодернизму доводе у питање. Након поменутог лингвистичког заокрета, Лиотар је и званично прогласио смрт метанаратива и Историје која функционише по принципу универзалног Ми, чиме су Они (други) изопштени. Лиотар поставља питање реконструисања Историје уз помоћ историја, многобројних малих наратива. Будући да су ликови у Фугардовим драмама мањом скрајнути на маргине Историје (принци, сиромашни белци, жене), очигледно је њихово позиционирање у оквире постмодернизма. Све његове драме заправо нуде микронаративе који стоје насупрот метанаратива какав је нудио и захтевао апартхејд.

Идући овим трагом, кандидаткиња скреће пажњу на постмодернистичко увођење субјективности као битне категорије у приказу прошлости. Један од првих који је још раније упућивао замерке класичној историографији на објективизму, интелектуализму, провиденцијализму и фактографији био је Фридрих Нице. Он је заступао радикално уверење о немогућности допирања до непосредоване историјске суштине ствари која постоји независно од сазнајног субјекта и његовог језика. Ничеову критику историје у студији „О користи и штети историје“ (али и у другим Ничеовим делима) коментарисао је Мишел Фуко у свом тексту „Нице, генеалогија, историја“. Историјски смишао, и по Ницеу и по Фуку, подразумева перспективизам, покушај да се једна иста ствар сагледа из што је могуће више углова. Од значаја су још и теорија Хајдена Вајта о дискурзивно-трополошкој перспективи онога ко о прошлости пише или прича, као и увиди у историографску метафизику коју пружа Линда Хачн у својој *Поетици постмодернизма*. На трагу оваквог проблематизовања класичне историографије и приступа прошлости уопште, који су сада заувек обожени субјективношћу, дискурзивношћу и идеолошком парадигмом, крајем XX и почетком XXI века појављују се разноврсне књижевно-културолошке студије сећања које ће се показати као релевантне за ову тезу, а од којих се издвајају теорије Алеиде и Јана Асмана и Урлика Најсера. А. Асман наводи да се приоритет у проматрању сећања сада даје димензији времена, па се акценат ставља на заборав и неповерење према могућности сећања. У првом плану су дисkontинуитет и пропадање, принципијелна нерасположивост и изненадност сећања. Памћење се сада посматра као феномен у друштвених и културолошких одредница, а не само као унутрашњи капацитет оквиру друштвених и културолошких одредница, а не само као унутрашњи капацитет оквидујући да прошлост не постоји сама по себи, већ се појединца. И Ј. Асман и У. Најсер истичу да прошлост не постоји сама по себи, већ се

она у сећању (ре)конструише из потребе за смислом. Постојање реалног догађаја у прошлости проблематично је, пошто једино што је доступно јесте наратив о прошлости (који, како га Рикер схвата, јесте један од начина да се дефинише сопствво). Између запамћеног и „стварног“ догађаја постоји читав низ идеолошких, дискурзивних и психолошких баријера. А. Асман феномен порозног сећања битно повезује са трауматичним. Она наводи да и Ниче говори о „булу“ као најмоћнијем помагалу мнемотехнике: „Нешто се пламеном утискује да би остало у памћењу. Само оно што непрестано боли остаје запамћено.“ Пошто се у овој тези планирају испитати начини на које трауматична прошлост Фугардових ликова, кроз сећање, онемогућава стабилну идентитетску конструкцију, неопходно је укључити и теорије трауме, која се у психоанализи јавља још код Лакана, као зачетак субјективности и карактерише сваку јединку. Међутим, за потребе ове студије, важнији је допринос који су теорији трауме дале Кети Карут и Шошана Фелман, које своје теорије усмеравају ка појмовима препрезентације, наративности и истине у оквирима књижевне и историјске проблематике. Фелманова објашњава да се трауматично искуство (које некада обухвата тоталитет живота) не може једноставно исповедати, јер се и појединац не може једноставно присећати, већ се о њему може једино „сведочити“. Студија Дениса Валдера о Фугардовом животу и раду, иако се заправо не ослања на теорију трауме, наглашава значај Фугардових драма у оваквом процесу „сведочења“ (израз који је Фугард и сам употребио за своје драме). Како Фелманова каже, текстови који „сведоче“ не обавештавају нас о чињеницама, већ се сусрећу и приморавају нас да се сусретнемо са онеобичавањем израза. Траума се тако испољава неизрециво, кроз празнине у тексту, кроз неартикулисано и немогуће, као игра присуства и одсуства преузета из Деридине деконструкције. Пренесено на Фугардову сцену, трауматично, чак и онда када га је могуће свести на један догађај, увек обухвата читаво живљено искуство људи у апартхејду (или након њега), а изражава се кроз конфузију у којој се ликови затичу, неповезаност реченица или кроз специфично измештање бола и мржње са неког ко није присутан на другог, односно оног ко суделује на сцени.

Поменута Валдерова студија *Athol Fugard* (2003) стога ће се показати као најрелевантнија за ову тезу, а, као што је већ назначено, од значаја за разматрање одређеног броја позних драма може бити и Кругерова теза (2008), односно њени увиди у фрагментацију идентитета у драмама разних афричких писаца кроз низ категорија. У тематском смислу, од интереса могу бити и студије Вертхайма и Шелија, које, иако не посматрају драме кроз постмодернистичку визуру, нуде мноштво биографских и вантекстуалних података. Студија др Тијора, као једина која сврстава Фугарда у оквире постмодернизма, такође ће бити користан извор, иако је њен корпус ограничен, а фокус другачији од оног који ће бити постављен у овој тези. Радови који су у појединачним драмама посматрали концепте идентитета (нпр. Al-Quarni 2015; Wafula and Wanjala 2016) такође ће бити од значаја.

7. Методе истраживања

У предложеној дисертацији користиће се аналитичко-синтетички методолошки поступци. Теоријска поставка рада подразумеваће компаративни, интерлитерарни, културолошки и постструктуралнистички приступ, а особит акценат биће стављен на психоаналитичке, постмодерне и постколонијалне теорије идентитета и теоријске системе који се баве проблематиком наративног конституисања сопства и стварности. Проблематика сећања почива на сродним теоријским темељима, при чему се психоаналитичким и постмодерним концепцијама везаним за трауматичну прошлост додаје још и новоисторијска визура. Овим се методолошка поставка успоставља као

интердисциплинарна, па се, у процесу примене на конкретне текстове Фугардових драма, планира спровести својеврсна синтеза наведених теорија.

8. Очекивани резултати докторске дисертације

Очекивани резултати предложене докторске дисертације *Сећање и идентитет у драмама Атола Фугарда* обухватају тумачење, образлагање и потврђивање следећег:

- Да поставке психоаналитичких, постмодерних и постколонијалних теорија идентитета и студија сећања пружају оперативни модел тумачења драмских ликова Атола Фугарда.
- Да је сећање на трауматично присутно у Фугардовим драмама као конститутивно за процесе аутобиографске и колективне само-дефинишуће нарације, која је дискурзивно фрагментарна, асоцијативна и идеолошки ограничена.
- Да је индивидуално сећање и идентитет Фугардових протагониста немогуће прецизно раздвојити од колективног искуства у Јужноафричкој републици за време или након апартхејда.
- Да дијалошка структура драма погодује приказу ликова чије идентитетске конструкције укључују нерешиву дихотомију сопство/другост.
- Да Фугард кроз своје ликове преиспитује сопствена трауматична сећања у функцији успостављања свога идентитета, што се нарочито уочава у позним драмама.
- Да је припадање (дому, породици, заједници, регији) једна од битних категорија конституисања идентитета Фугардових ликова и њега самог.
- Да је наметање оптимистичног завршетка драмама парадоксално у светлу самих драма, пошто су апорије при самоидентификацији непремостиве, а залечење трауматичне прошлости немогуће, али да се такав завршетак уклапа у Фугардову политичку визију, односно визију ангажованог писца.

Очекује се да кандидаткиња пружи оригиналну анализу начина на који се сећање и идентитет код Фугардових ликова прожимају, понуди нови поглед на његове драме из угла постмодернизма и психоанализе, и напише јединствену дисертацију о овом драмском писцу који до сада није био довољно заступљен у нашој академској пракси, што је у раскораку са његовом светском популарношћу и значајем.

9. Оквирни садржај дисертације

За своју дисертацију *Сећање и идентитет у драмама Атола Фугарда* кандидаткиња предлаже следећи оквирни садржај:

1. Увод
2. Теорије идентитета и студије сећања
 - 2.1.Идентитет у постмодернистичкој визури (децентрализација и егзистенцијализам)
 - 2.2.Идентитет и другост (од психоанализе до постколонијализма)
 - 2.3.Идентитет и дом (нерешива дихотомија припадања и неприпадања)
 - 2.4.Идентитет и сећање
 - 2.5.Сећање и траума
3. Драме апартхејда

- 3.1. *Сизве Банзи је мртав*: фотографија, заборав и брисање идентитета зарад преживљавања
 - 3.2. *Острво*: повратак у прошлост, драма у функцији отпора
 - 3.3. *Изјаве након хапшења по неморалном чину*: неуспех трансгресије наметнутих идентитета
4. Драме трауме
 - 4.1. *Лекција од алоја*: различити ефекти сећања на трауму
 - 4.2. *Луна парк*: бреме прошлости као апорија идентитета
 - 4.3. *Машиновођа*: сахрањивање трауме и прожимање личног и колективног
5. Породичне драме
 - 5.1. *Бузман и Лена*: неудомљени идентитети и порозна сећања
 - 5.2. *Крвна веза*: идентитети у огледалу и оживљавање сећања
 - 5.3. *Здраво и довиђења*: распакивање прошлости
6. Личне драме
 - 6.1. *Господар Харолд ... и дечаци*: Футардова катарзична исповест
 - 6.2. *Капетанов Тигар*: пловидба по прошлости, Едипов комплекс и измештање трауме
 - 6.3. Позне драме: *Песма долине, Излаз и Уласци, Туге и Радости, Сенка колибрија* – идентитет аутора, дом, уметност и сенка прошлости
7. Закључак

10. Научна област дисертације

Научна област дисертације је Англистика, а ужа научна област Енглеска књижевност и култура.

11. Подаци о ментору

За ментора дисертације предлаже се др **Биљана Влашковић Илић**, доцент на студијској групи Енглески језик и књижевност Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу. За доцента за ужу научну област Енглеска књижевност и култура на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу изабрана је 9. јула, 2014. године. Објавила је преко тридесет научних и стручних радова у референтним часописима, док се њена монографија под насловом *Историја за живот: случај Бернарда Шоа* налази у штампи.

Списак релевантних радова др Биљане Влашковић Илић у последњих пет година:

1. "Shaw's Joan of Arc and Heaney's Antigone as Classically Modern Heroines", *SHAW: The Journal of Bernard Shaw Studies* 37.1., Special Issue: Shaw and Classical Literature, University Park: Penn State University Press, 2017, 135-155. (ISSN: 0741-5842) **M23**
2. "The Experience of Time in Ambrose Bierce's Short Story "An Occurrence at Owl Creek Bridge""", Зборник радова са тематске мултидисциплинарне конференције „Језик, књижевност, време“, Филозофски факултет у Нишу, 2017. година, 401-411 (ISBN 978-86-7379-445-7) (УДК: 821.111(73).09-32) **M14**
3. „Супровост ослобођеног ума: „Светковина гуштера“ Џима Морисона“, *Српски језик, књижевност, уметност*, Зборник радова са X међународног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (23-25. 10. 2015.), Тема: *Rock 'N' Roll*, Крагујевац: ФИЛУМ, 2016., стр. 277-287, (УДК

821.111(73).09 Morrison J.) (ISBN 978-86-85991-95-0) (COBISS.SR-ID 226731788)
M14

4. „Насиље као означитељ бесмисла у *Линејн трилогији* Мартина Макдоне“, Зборник радова са тематске мултидисциплинарне конференције „Језик, књижевност, значење“, Филозофски факултет у Нишу, 2016, стр. 127-137. (ISBN 978-86-7379-408-2) (COBISS.SR-ID 2228 18060) **M14**
5. “Identity and Victimhood in Canadian Literature”, *Наслеђе*, часопис за књижевност, језик, уметност и културу (темат: *English Language and Literature: Contemporary Perspectives*), ФИЛУМ, Крагујевац, 2015, година 12, број 32, 2015, 171-181 (УДК 821.111(71).09 Atwood M.) (ISSN 1820-1768 = Наслеђе (Крагујевац)) (COBISS.SR-ID 115085068) **M51**
6. „Шекспир као глобални феномен у документарном филму *Зашто Цезар мора да умре?*“, *Philologia Mediana*, Ниш, број 7, 2015, 103-114 (УДК 821.111-21:791.229.2005.44:316.73, ISSN 1821-3332 = Philologia Mediana, COBISS.SR-ID 171242508) **M51**
7. „Шоова критика Великог рата: свет као *Кућа која среће слама*“, *Српски језик, књижевност, уметност*, Зборник радова са IX међународног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, Тема: *Рам и књижевност*, Крагујевац: ФИЛУМ, 2015, 393-400 (УДК 821.111-2.09 Shaw G. B.) (ISBN 978-86-85991-81-3) (COBISS.SR-ID 218400268) **M14**
8. „Значај шоовских маргина: Ирска као маргинализовани Други“, Зборник радова са тематске мултидисциплинарне конференције „Језик, књижевност, маргинализација“, Филозофски факултет у Нишу, 2014. година, стр. 309-319 (ISBN 978-86-7379-324-5) (УДК: 821.111(417).09 Шо Б.) **M14**
9. „Сатира и збиља у Шоовој критици демократије и диктатуре“, Српски језик, књижевност, уметност, Зборник радова са VIII међународног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (25-26. 10. 2013.), Тема: *Сатир, сатира, сатирично*, Крагујевац: ФИЛУМ, 2014. стр. 255-266, (УДК 821.111.09) (ISBN 978-86-85991-65-6) **M14**
10. “The Use and Abuse of Bernard Shaw on the Internet”, *Наслеђе*, часопис за књижевност, језик, уметност и културу, ФИЛУМ, Крагујевац, година 10, број 26, 2013, 165-176 (УДК 821.111.09 Shaw G. B.) (ISSN 1820-1768) (COBISS:SR-ID 115085068) **M51**
11. „Утицај Ничеове антропологије на дело Џорџа Бернарда Шoa“, *Етноантрополошки проблеми*, н. с. год. 7. св. 4. (2012), 1139-1165 (УДК 141.319.8) **M24**

Из наведеног списка се види да предложени ментор испуњава критеријуме према Правилнику о измени стандарда за акредитацију докторских студија Националног савета за високо образовање Републике Србије у погледу компетентности наставника и ментора на докторским студијама, односно: **8 бодова из категорије M23 и M24** (потребно је најмање 4); **33 бода из категорија M14 и M51** (потребно је најмање 20).

12. Научна област чланова комисије

Оба члана комисије одређена за подношење извештаја о научној заснованости теме докторске дисертације и подобности кандидата Лене Тице баве се истраживањем у области енглеске књижевности.

Др Биљана Ђорић Француски изабрана је у звање редовног професора за ужу научну област Англистика на Филолошком факултету у Београду 7. децембра, 2016. године. Неки од значајнијих научних радова др Француски су:

Biseri Radža, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2015, obim: 215 strana (ISBN 978-86-6153-294-8)

“The Dumbing Down of Literature”, *Romanian Journal of English Studies*, Timișoara, 2016, Volume 13, Issue 1, pp. 21-28 (ISSN: 1584-3734)

„Uloga pragmatičke eksplicitacije u kulturološkom dijalogu između Srbije i Indije“, u: Aleksandra Vraneš i Ljiljana Marković (ur.), *Srbija između Istoka i Zapada: nauka, obrazovanje, kultura, umetnost* (Tematski zbornik u 4 knjige) – Knj. 1: *Svetska kulturna baština i pozicije manjih kulturnih prostora u njoj*. Beograd: Filološki fakultet, 2014, str. 91-103. (ISBN 978-86-6153-207-8)

„The Westernized East Meets the Easternized West in Ruth Prawer Jhabvala's *Three Continents*“, in: *Re/membering Place*, Catherine Delmas and Andre Dodeman (eds.), Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, 2013, pp. 227-243. (ISBN: 978-30343-1281-3 pb)

“Multilingual Literature, Translation, and Crnjanski's *Roman o Londonu* (A Novel about London)” *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* 15.7, 2013 (ISSN 1481-4374, URL <<http://docs.lib.psu.edu/clcweb/vol15/iss7/9>>)

„Religija, mit i tradicija u postkolonijalnoj književnosti“, u: Bošković Dragan (ur.), *Bog* (Srpski jezik, književnost, umetnost: Zbornik radova sa medjunarodnog naučnog skupa održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu 28-29. X 2011. godine, Knjiga II), Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 2012, str. 293-304 (ISBN 978-86-85991-43-1 FF)

Др Јасмина Теодоровић изабрана је у звање доцента за ужу научну област Енглеска књижевност и култура на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 11. маја, 2016. године. Неки од значајнијих научних радова др Теодоровић су:

2017. Марија Лојаница, Јасмина Теодоровић, "Језик Беснила", *Српски језик, Студије српске и словенске*, ур. Милош Ковачевић, Серија I, бр. XXII, стр. 629-639 (УДК 821.163.41.08-31 Пекић Б, 811.163.41'373:811.111, <https://doi.org/10.18485/sj.207.22.1.38>, ISSN 0354-9259, COBISS. SR-ID 140692487)

2016. Јасмина Теодоровић, „Бекстејџ блуз“, Зборник радова са Х међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 2, уредник Драган Бошковић, стр. 297-307. (УДК 78.067.2:008.09, ISBN 978-86-85991-95, COBISS.SR-ID 226731788)

2012. Јасмина Теодоровић, „Прогнани у причу, пртерани из ње: Албахаријева трилогија“, Зборник радова *ЕГЗИЛ(АНТИ): књижевност, култура, друштво*, уредник Драган Бошковић, стр. 103-114 (УДК 821.163.41.09 Албахари Д., ISBN 978-86-85991-48-6, COBISS.SR-ID 19538638)

2011. Јасмина Теодоровић, "Постмодернистичке хетеротопије", *Књижевна историја*, бр. XLII, 143/144, ур. Миодраг Матицки, стр. 353-365 (Библид 0350-6428, 43, ISBN 0350-6428, COBISS.SR-ID 55823)

2010. Јасмина Теодоровић, „Brave (New) Word Re-visited: кретање разлике у (дис)kontинуитету – апокалипса без посланика?“, Темат *Наслеђе: (Пост)модерна, апокалипса и књижевност*, бр.16, стр. 53-64. (УДК 82.0; 821.02 ПОСТМОДЕРНИЗАМ, ISSN 1820-1768, COBISS.SR-ID 115085068)

13. Закључак и предлог

Последње деценије на пољу књижевно-теоријског рада обележене су упливом психоаналитичких теорија сећања и трауме и њиховој улози у разлагању модернистичке концепције сопства у тумачењу књижевних дела. Повећање интересовања за драмско стваралаштво у оквиру овакве теоријске поставке не изненађује, будући да се драма као медијум путем кога се трауматично искуство преноси показује као изузетно погодна пошто се, кроз чин сећања, траума изнова проживљава на сцени кроз заједнички труд аутора, глумца и гледалаца ка редефиницији конвенционалног искуства и рушењу унапред прихваћених идентитетских позиција. Док су драме Атола Фугарда до сада тумачене првенствено из перспективе апартхејда, у оквирима постколонијалног дискурса, предложена теза нуди померање тешишта са политичког на психичко, применом синтезе постмодерних, егзистенцијалистичких и психоаналитичких теорија идентитета и сећања у анализи Фугардових ликова, као и њега самог. У том смислу ова дисертација је оригинална и научно заснована, и пружа могућност нових значајних увида, за шта је кандидаткиња показала способност својим досадашњим истраживачким и практичним радом. Стога комисија с пуном одговорношћу предлаже Наставно-научном већу Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати за израду предложену докторску дисертацију Лене Тице под насловом *Сећање и идентитет у драмама Атола Фугарда*, а да се за ментора при изради дисертације одреди др Биљана Влашковић Илић, доцент Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу.

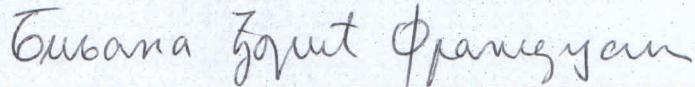
У Крагујевцу, 18.10., 2017. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

1. Ментор: др **Биљана Влашковић Илић**, доцент, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област: *Енглеска књижевност и култура.*

-
2. Др **Биљана Ђорић Француски**, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област: *Англистика.*

3. Др **Јасмина Теодоровић**, доцент, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област: *Енглеска књижевност и култура.*

